సీతప్ప కథలు-5

లౌకిక వినయం

టి.వి. శంకరం

సీతప్ప కేవీ పాలుబోలేదు. వెనకటికి సముద్రమ్మీద ప్రయాణాలు చేసేవాళ్లు తుఫానులో చిక్కుకుని పడవలతో సహా ఎటో కొట్టుకుపోయేవారట. తాము ఎటు పోతున్నదీ, చివరికి తమగతి ఏవయేదీ తెలిసేది కాట్ట. అలాఅయి వూరుకుంది సీతప్ప వ్యవహారం. హాయిగా కాలిమీద కాలేసుకు రామకోటి రాసుకుంటున్న వాడు, జల ప్రళయం అవటాని నెల్లాళ్ళు ఆఫీసుకు సెలవుపెట్టి, ఇల్లు తాళం పెట్టి, యిటు మనవరాలి శాంతీ, బారసాలాగ్రట్రా జరిపించినట్టూ ఉంటుంది, రాకరా కొచ్చిన బంధుగుల్ని వియ్యాలవారూ, అల్లుడూ ఆప్యాయంగా ఆదరిస్తారుగదా, నెల్లాళ్ళ క్షణంలా వెళ్ళిపోతుం దవటాని భార్యాసమేతంగా వచ్చేశాడా, అంథా తారుమారూ, తలక్రిందులూ అయి వూరుకుంది. వియ్యాలవారు శాంతికీ, బారసాలకీ ఎగనాం పెట్టేశారు. చేసిన కూర చెయ్యకుండా, వండిన పిండివంట మళ్ళీ వండకుండా విందులమీద విందులు చేస్తారనుకున్న వియ్యాలవారు అంటీ అంటన ట్టుండిపోయారు. ఓ మంచీ, ఓ చెడ్డా విచారించిన పాపాన పోరాయిరి. సత్రవు నయం: "ఇంకా మీరు వెళ్ళిపోరే" అని అడగడవే తరవాయి.

ఒక్క తనే అయితే నిభాయించ గలడు ఆ శ్రీరామచంద్రమూర్తి వారి దయ వల్లను తను ఏవొచ్చిపడనీ గాక తట్టుకో గల్డు, అంతవరకు ఖరారే కాని యీ అమాయకపు ఇల్లాలు వియ్యాలవారి అమర్యాదకు మహా క్షోభ పడిపోతోంది వాళ్లు చేసుకున్న కూరలు కొన్ని తమ యిద్దరిదాకా రాలేదుట నిజవే అయ్యుంటుంది "ఏవిటండీ ఈ మాయదారి పీడా? నిక్షేపంగా మనింటికి మనం పోదాం,'' అంటుంది. ఇంటికి పోవడవంటే తేలికేనూ. అలా బండి గట్టించుకుని తిన్నగా స్టేషను కెళ్ళిపోవడమూ, మద్రాసుకు రెండు టిక్కెట్లు పుచ్చేసుకోవడమూ, రైల్లో ఎక్కి కూచోడమూనూ మరి జల ప్రళయం మాటో! అది మరిచిపోతే ఎలా? పట్నం వెళ్ళి ప్రళయంలో మునిగి చావటం మేలా? ఏదోలా ముక్కు మూసుకుని, అవమానాలన్నీ పడుతూ — పడ్డవా డెప్పుడూ చెడ్డవాడుకాడు ఏమనుకున్నా రేవిటో నున్ను! — వియ్యాలవారింటో ఉండిపోడం మంచిదా? ఇంత స్పష్టంగా చెప్పినప్పటికీ నున్నూ దాని నసే దాందీ!

నాల్రోజులు అల్లుడుగా రింటో కూడా ఉందావనే సీతప్ప అనుకున్నాడు, దాపరికం దేనికీ? కాని భద్రాచలం ఉళ్లో లేడు అతను లేని సమయంగా చూసి అమ్మనీ నాన్ననీ పిలవడానికి సోవిదేవి తటపటాయిస్తున్నట్టు కనిపిస్తుంది. "అమ్మీ, ఈపూట నేనూ, అమ్మ నీ చేతి వంట తిందా వనుకుంటున్నాం,'' అంటే సోవిదేవి ఎగిరి గంతెయ్యదనా? కాని అంతదాకా రానివ్వడం దేనికి? కన్ను పోయినంత కాటు కెందుకు?

అయినా అల్లుడుగా రింట నాల్రోజులుండటానికి ఇంకా బోలెడు వ్యవధి ఉంది ఈ నవగ్రహ కూటం ఇంకా ఎక్కడా కనుచూపు మేరలో లేదు పదకొండున్నూ, నాలుగూ — పదిహేను రోజు లుంది. ప్రళయం అయిపోయాక ఎంతకాలానికి రైళ్ళూ గట్రా నడుస్తాయో తెలీదు దిక్కుమాలిన రైళ్ళు ఓ పది రోజులు ముందే నిలిచిపోగూడదూ?

పోనీ సత్యంతో కబుర్లాడదా వన్నా వాడికి రాత్రీ తీరదు, పగలూ తీరదు. మెరుపులా కనిపిస్తాడు, అంతలోనే మాయవవుతాడు సోవిదేవి ఏవేవిటో అంటుందిగాని అబ్బిగాడి బండి సరిగా పట్టాలమీద నడుస్తున్నట్టే కనబడుతూంది మరి ఉత్తమం శ్వశురుమందిర వన్నారు అల్ల విష్ణుమూర్తి అత్తవారిల్లయిన పాల సముద్రం చేరాట్ట అలాగే శివుడూ నున్నూ హిమాలయంలో మకాం పెట్టేశాట్ట ఇహ నేం? మనవాడూ అత్తారింట చేరి కూచున్నాడూ, చేతినిండా పని, నిక్షేపంలా ఆడపిల్లని కనేశాడూ, ఇహ వాడికేం లోటూ?

"ఏవండీ, గ్రహ శాంతి కోసం ఎక్కడో యెగ్గెం చేస్తున్నారట రెణ్ణాళ్ళ

అలా వెళ్ళొద్దావా ఏవిటి ?'' అన్నది రావమ్మ

పిచ్చిది ! వియ్యాలవా రింటి నుంచి ఎలాగైనా తప్పుకుందావని దాని ఆరాటం.

''వెళ్లి ? మళ్ళీ ఇక్కడికి చేరవలిసిందే కదూ ? యెగ్గాలూ, యాగాలూ అంటే వీళ్ళకి చాలా వెటకారం యెగ్గాని కెళ్ళొచ్చావనటాని తెలిసిందో వీళ్లు మన్ని బతక నివ్వరు—మన తాళం పట్టేస్తారు," అన్నాడు సీతప్ప.

''పోనీ మా పెత్తల్లి సవితి కొడుకు బందర్లో ఉంటున్నాడు వాణ్ణి పెళ్లప్పుడు చూశానంతేనూ పది రోజులున్నా వెళ్ళనివ్వడు నాకు తెలుసుగా ?'' అన్నది రావమ్మ ఉన్నచోటు నరకవయాక అది తప్ప విడిచి అన్నిచోట్లూ స్వర్గం లా ఉండడం సహజవే మరీ !

''బందరా ? బందరే ? నయం ! అది మాత్రం సవుద్రపుటొడ్డు గాదుటే, పిచ్చిదానా ? అక్కడా జలప్రళయవేనూ ! ఆకాడికి నిక్షేపంలా మనింటోనే మనం మునిగి పోవచ్చుగా!" అన్నాడు సీతప్ప

"అవునండో యన్నట్టూ! నా కామాటే గుర్తు రాలేదుస్మీ !"

"విశాకపట్టం దగ్గిరేగా మా అన్నయ్యిప్పుడుంటా ? అక్కడికే పోలేక పోయాఁవా ? ఏ ఆలోచన చేసినా కాస్త ముందూ వెనకా ఆలోచించి మరీ చెయ్యాలి ఎద్దీనిం దంటే దూడకు పలుపు తేరా అన్న సావెతగా ఆలోచించ గూడదు. ఎంచేతంటా వేఁవో, మనం నిమిత్త మాత్రులం. కర్తృత్వవంతా వాడి పైనవేసి, శ్రీరామచంద్రమూర్తీ, అన్నిటికీ నువే ఉన్నావనటాను కోవటమూ నున్నూ, మన విధి మనం నెరవేర్చటవూ నున్నూ ! అంతే తప్ప విడిచి మన చేతిలో ఏఁవ్వీ లేదు అదీ తెలీకే అజ్ఞానంలో పడుతూంటాం", అని సీతప్ప రావమ్మకు మనశ్శాంతి కలిగే ముక్కలు నాలుగు చెప్పాడు.

2

భద్రాచలమూ పార్వతీ తిరిగొచ్చినట్టు తెలియగానే సీతప్పకి ఎందుచేతనో మనస్సు తేలిక పడింది రావమ్మగారికి తన వియ్యాలవారింటికన్న పెత్తల్లి సవితి కొడుకిల్లు మెరుగనిపించినట్టుగానే, సీతప్పకి తన వియ్యంకుడు సీతాపతికన్న భద్రాచలం వెయ్యిరెట్లు పెద్ద మనిషిగా కనిపించాడు

"ఏవండీ, అల్లుడూ, ఆ-అమ్మాయీ-వచ్చారుట వెళ్ళి చూసొద్దాఁవా ? చూడడం భావ్యంగా ఉంటుంది ఏవంటారు?" అని రావమ్మ అనగానే సీతప్ప మొహం వికసించింది.

"అయ్యో చూడొద్దూమరీ ? భావ్యవా, భావ్యవా , చూడకుండా ఉండటానికి వీల్లేదంటే ! రోజూ వచ్చి పొయ్యే వాళ్ళవాఁ ఏవన్నానా ? ఈ నవగ్రహకూట వొకటి వచ్చి పడబట్టే వచ్చాంగాని మనవసలెందు

సీతప్ప ఆగిపోయేసరికి రావమ్మ, "అయితే అలా వెళ్ళి తొంగి చూసొద్దాం, పదండి!" అన్నది

భద్రాచలం మేడమీ దున్నాడు. రావమ్మ కిందనే కూతురిదగ్గి రుండిపోయింది. సీతప్ప జంకుతూ జంకుతూ పైకి వెళ్లాడు.

"ఎప్పుడు రావడం? రండి, కూచోండి," అన్నాడు భద్రాచలం మావ గార్ని.

"మేవొచ్చా? ఏం? చాలా రోజుల యింది. దాదాప్పదిరోజులు కాలా? కోడలు పురిటినీళ్ళోసుకునేనాటికి చేరాం. రాక రాకొచ్చాం గదా అని నాల్రోజు లుండి పోయాం వంతే! వచ్చిన్నాటినుంచీ వియ్యాల వారింటే బొ వోసన నిజానికి ఇంకా ఉండవలసిన చోట్లున్నాయి. యేకంగా నెల్రోజులు సెలవు పెట్టేషాన్లే. మా మాటకేంగాని మీరంతా కులాసావే గదా! అదే కావాలసింది అంధా తలో మూలా విసిరేసినట్టయిపోయాం, సత్తెం కూడా ఇంటిదగ్గిర లేకుండా అయిపోవ డం చూడుతమాషా! మన చేతిలో ఏ(హ్మీ లేదు!"

సీతప్ప సోదంతా పూర్తికానిచ్చి, "మీ సత్యం విషయం మీకు సరిగా తెలీదు లాగుంది. వాణ్ణి వాడి మావగారూ, బావ మరిదీ బానిసకన్న హీనంగా చూసి, వాడి చేత జీతం బత్తెం లేని వెట్టిచాకిరీ చేయి స్తున్నారు. ఇంటి మగవాళ్ళు గౌరవించని వాణ్ణి ఆడవాళ్లు గౌరవిస్తారా? సత్యం

కొస్తాం? మన కిక్కడేంపనీ? ఏ యెండ కా గొడు గన్నారు ఈశ్వరాగ్గె లేందీ ఈగైనా వాలదుట. పనసకాయ దొరికి న్నాడే తద్దినం పెట్టమని శాస్త్రరం! అంచేతను—"

తానేవంటున్నదీ తనకే అర్థంగాక

ఎందుకు పడి ఉంటున్నాడో నా కర్థం కాలేదు. వాడి బావమరిది నరుసు ఇవాళ పెద్ద వ్యాపారస్తుడయాడు. ప్రెస్సు పెట్టాడు! కాని వాడికి పెట్టుబడి పెట్టింది సత్యం—సత్యం కాకపోతే నేననుకోండి. ఆ డబ్బు నాచేతికింకా తిరిగి రాలేదు. రాకపోతే పీడాపాయిరి వాడిపట్ల వాళ్ళు కృతజ్ఞత అయినా లేకుండా ఉండటం చూస్తే నాకు మండిపోతోంది,'' అన్నాడు భద్రాచలం.

"అలాగా ?'' అన్నాడు సీతప్ప కాని అల్లుడిమాట ఆయన ఒక్కటికూడా నమ్మలేదు. తన అల్లుడి అభిప్రాయాలు అదోమోస్తరుగా ఉంటాయని సీతప్ప దృఢ విశ్వాసం.

"ప్రెస్సు పెట్టినాక సత్యాన్ని మేనేజరుగా వేశారు. ప్రెస్సుకు డబ్బు బాగా వస్తున్నది. మనవాడికి నెలకు మూడొందలిస్తున్నట్టు లెక్కల్లో రాస్తారుట చేతికీ దమ్మిడీ ఇవ్వరు పనివాళ్ళకి ఎప్పుడూ రెండు మూడు నెల్ల జీతాలు బాకీయే. నరుసు సాధారణంగా ప్రెస్సుకేసి వెళ్ళడు. పబ్లికేషను ఆఫీసుకు వెళతాడు. ఎప్పుడైనా ప్రెస్సుకువెడితే పనివాళ్ళు జీతాలడుగుతారు. 'అరె,మీకింకా కిందటి నెల జీతంకూడా రాలేదా ? మీ మేనేజరేం చేస్తున్నాడు ? అతన్నడిగి తీసుకోండి,' అంటాట్ట. వాళ్ళు సత్యాన్నడిగితే తన చేతుల్లో ఏమీలేదని చెప్పక, బిల్సు కలెక్టు కావాలనో, ఇంకో వారాని కిస్తామనో, నర్సు ఏం చెప్పమంటే అదే చెబుతాడు. సత్యం రెండుసార్లు పనివాళ్ళచేత తన్నులు కూడా తిన్నాడు. తన్నినవాళ్ళను పనిలో నుంచి తీసేశారు — అదీ సత్యానికి వాళ్ళు చేసిన న్యాయం.

''ఆ మాట అలా వుంచి, ఈ పని చెయ్యటంలో నర్సు సత్యంమీద వేటగాడికు యుక్తులన్నీ ప్రయోగిస్తున్నాడు — సత్యంమీద ముగ్గుర్ని నిఘాపెట్టాడు. ఒకడు గేటు కాపాలావాడు, సత్యం ఎప్పుడు వచ్చేదీ, ఎప్పుడు వెళ్ళేదీ వాడు నర్సుకు రోజూ చెబుతూంటాడు. వాడికి సత్యమంటే ఏంఖాతరుంటుందీ, సత్యాన్ని చూసి సలాంపెట్టడు వాడిమొహానే బీడీ పొగ ఊత్తాడు. సత్యం దారితప్పి ఏదన్నా అడిగితే జవాబు చెప్పడు ; చెప్పినా, నాకు తెలీదు పొమ్మంటాడు. బైండింగ్ సెక్షన్ మేస్త్రీ సత్యంమీద మరో సీఐడీ. వీళ్ళిద్దరూ తనను పోలీసులల్లే కాస్తున్నారని తెలిసినప్పటినుంచీ వాళ్ళను చూసి ఉచ్చపోసు కుంటున్నాడు !...నేననేదీ, ఏవిటిదంతా? ఇంతకన్న ఏ సిగరెట్టుదుకాణమో పెట్టుకుంటే సరిపోదా ? ఇంతకన్న లక్షరెట్లు సుఖంగా బతకవచ్చునే !—''

అల్లుడు మాట్లాడుతున్నంత సేపూ సీతప్ప అతని మాటలు లీలగా మాత్రమే వింటూ వచ్చాడు. ఎన్నడూ తనతో ముచ్చి మూడు మాటలు మించి మాటాడని అల్లుడు ఇంత సేపు తనతో మాట్లాడటం చూసి సీతప్ప మనస్సు ఆనంద

దోలల్లో ఊగిసలాడింది. అల్లుడు తన పట్ల ఇంత సుముఖం అయినా డంటే నున్నూ దీని వెనక యింకా యెంత శుభం(వూ, సంతోషానందాలూ ఉన్నవో మనం చెప్పలేం ఎవరు చూశారు? ఇతను మళ్ళీ సోవిదేవిని ఏలుకున్నా ఏలుకోవచ్చు. సత్యం- గురించి యింత యిదిగా చెబుతున్నాడంటే అది శుభ శకునవేనూ! తనతో యింత ఆప్యాయంగా మాట్లాడుతున్నాడంటే అదీ నున్నూ మరింత శుభవేగాని మరొహాటి కాదుగదా! అతను అలా ఆప్యాయంగా సమస్తమైనటువంటి విషయాలూ నున్నూ ఆత్మీయంగా మాట్లాడుతున్నప్పుడు తాను కూడా అంత సేపూ ఇష్టాగోష్టి మాట్లాడి తీరాలిసిందే. తప్పవిడిచి గత్యంతరం లేదుగదా అంచేత సీతప్ప అతను మాట్లాడం మానగానే ఏవేం కబుర్లు మాట్లాడదా(వా అని ఆలోచనలో పడ్డాడు.

కోడలి వేవిళ్ళూ, వంటంతా ఉల్లిపాయల మయం చెయ్యట(వూ, దానికి శ్రీరామచంద్రమూర్తి వారు (లేదా ఏడు కొండల వాడు) పూనటవూ, అది రామకోటి కాయితాలతో నెయ్యి కరగ బెట్టడ(వూ - యీ భోగట్టా యావత్తూ చాలా సేపు, వివరంగా, అల్లుడికి మధ్య మధ్య సంశయాలేవీ కలక్కుండా, చెప్పేద్దా మనుకున్నాడు. ఇంతలో అల్లుడి కంఠ ధ్వని నిలిచిపోయినట్టయి సీతప్ప అఘాట్టున అనుకోని విషయం ఆరంభించాడు

"అవునవును. వాడంటే వాళ్ళందరికీ కూడా నున్నూ యెంతోయిదీ, యెంతో అదీ నున్నూ: ఇతన్ని మా పెందుకోయ్! ఆ పిల్లుంది చూశావ్? మా కోడలు - రేపు కంటుందనగా కూడా నున్నూ వాణ్ణి తన చెంతనుంచి అసంటా వెళ్ళనిచ్చింది కాదంటే నమ్మంతేనూ!——"

సీతప్ప ఇంకా ఏవేం చెప్పేవాడో మనకు తెలీదు. తాను చెప్పబోయే విషయాలు తన అల్లుడి మనసు సోవిదేవి కేసి తిప్పేవిగా ఉంటాయని సీతప్ప మనసులో ఒక అస్పష్టమైన నమ్మకం ఏర్పడుతూ ఏర్పడుతూ ఉండింది తగినంత వ్యవధే ఉంటే అంతపనీ చేసే ఉండును. కాని భద్రాచలం సీతప్పకి రాహువల్లే అడ్డు తగిలి, "అంచేత నేను మీకిచ్చే సలహా ఏవిటంటే మీరు తక్షణమే మీ సత్యాన్ని తీసుకుని పట్నం వెళ్ళిపొండి," అనేశాడు

సీతప్పకు, తాడని పట్టుకుంటే పామై కరిచినట్టయింది. మొగం ఎదటనే బాంబు పేలినట్టయింది అల్లుడు ఇంత సేపూ మాట్లాడిన ఆప్యాయతకూ, ఆఖరికి అతనికిచ్చే ఈ భయంకరమైన సలహాకూ ఏవీ సంబంధం లేదు. "తక్షణమే" అన్నమాట, "పట్నం వెళ్ళిపొండి" అన్నమాటా రెండు గాలాలై సీతప్ప గొంతులో గుచ్చుకున్నాయి.

"హమ్మయ్యా! ఆ కసింతముక్కా ఆయనొచ్చేలోపే వచ్చేసిందిగద! అమ్మా, నువు కూడా ఇలా వంటింటో కొచ్చి నాన్న కేవేంచే స్తే నచ్చుతుందో చూడూ!" అన్నది సోవిదేవి.

ఇద్దరాడాళ్ళూ వంటింటో చేరారు. రావమ్మగారు కూరల బుట్ట దగ్గిరగా లాక్కుని, కూరలన్నీ బోర్లించి, ఏ జాతి కా జాతి వేరుచేస్తూ, "అనుకోగూడదు గాని, వాళ్లేవన్న మనుషులే? లాంఛనగా నన్నా ఒక్కపూట నిన్ను పిలిచి భోజనం పెట్టారు కారుగదా! ఆడబిడ్డ—అందులోనూ ఎదరింటో ఉన్న మనిషి!—అవకాశం చిక్కినప్పుడల్లా ఇంత పసుపూ, కుంకువా, పండూ, ఫలవ్వూ ఇచ్చుకోరూ! ఛి, ఛీ!" అన్నది.

"వాళ్ళ వూసు నాదగ్గిరెత్తకమ్మా! నాకు చిర్రెత్తుకొస్తుందీ!" అన్నది సోవిదేవి, చేటలో పోసి ఉన్న కంది పప్పులో రాళ్లేరుతూ.

"అబ్బిగాడి పెళ్ళి నీ చేతి మీదుగా జరిగిందికదా, వాళ్ళ కాపాటి కృతజ్ఞతయినా ఉండొద్దూ?" అన్నది రావమ్మ, వంకాయలను పక్కకు నెట్టి మిగతా కూరలు మళ్లీ బుట్టలో పెడుతూ.

తల్లి అన్న మాటకి సోవిదేవి గుండెల్లో క్షణంపాటు రైళ్ళు పరిగెత్తాయి.

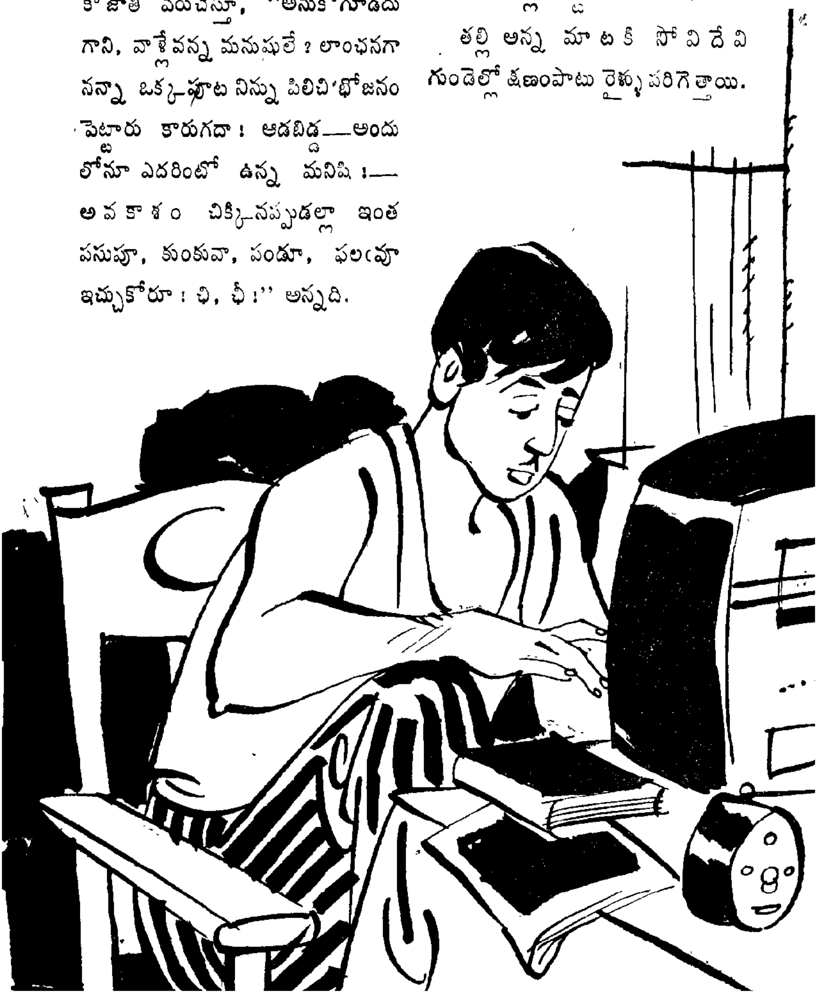

''ఈ దిక్కుమాలిన సమ్మంధంను వ్వే కుదిర్చావు." అని తల్లి గాని, తండ్రిగాని ఎక్కడ అని పోతారోనన్న భయం ఆమె మెదళ్లో పులిలా పొంచిఉంది. సత్యం పెళ్ళిలో తాను నిర్వహించిన పాత్రను మరిచి పోవటానికి ఆమె ప్రయత్నిస్తున్నది. "అబ్బిగాడి పెళ్ళి నీ చేతి మీదుగా" అని తల్లి అటుండగానే సోవిదేవి మెదడులో పొంచి ఉన్న పులి భయంకరంగా గాండ్రించింది కాని నింద తన మీదుగా పోకుండా సీతాపతీ వాళ్ళ మీదుగా పొయ్యేసరికి సోవిదేవి తెప్పరిల్లుకుని, "ఎంత సత్తెకాలపు దానివమ్మా! వాళ్ళకి కృతజ్ఞతలు కూడానా ? కర్కోటకులు !'' అన్నది.

"అయితే చూడమ్మా, ఇవేనా ఉన్న వంకాయలూ ? ఇద్దరూ ఇద్దరూ నలుగురూ, యిద్దరూ ఆరుగురు — చిత్తుగాడితో కూడా. సరిపోతాయా ?'' అన్నది రావమ్మ

సోవిదేవి తల మీది కెగరేసి, ''వాళ్ల వంట వేరుగా ?" అన్నది

''అదేవిటీ ? మావగారి పంక్తిని అల్లుడుగారు ఔపోసన పట్టకపోతే యెలాగా ?'' అన్నది రావమ్మ, చాలా ఉదాత్తమైన భావం వ్యక్తం చేస్తున్న సంతృప్తితో దీర్ఘాలు తీస్తూ

సీతప్పలో ఏదో అవ్యక్తమైన ఉత్సాహం తన్నుకురాసాగింది ఇలాటి ఉత్సాహం ఆయనలో కనిపించి నెలలూ, సంవత్సరాలూ అయినట్టుంది. తన జీవితపు మోటారు కారు చాలా కాలంగా దొంకకి అడ్డం పడి నడిచి అకస్మాత్తుగా ఖ క్షేపం లాటి తార్రోడ్డెక్కి నట్టుగా ఆయనకి తోచింది

"నే చూస్తున్నాగా ! ఇలాటి మార్పు మనసులో కలగడ వేవిటి, వెంటనే అన్నీ కలిసిరావడ వారంభిస్తాయి నువు మట్టిపట్టుగో గాక అది బంగారవయి పూరుకుంటుం దంతేనూ !" అని ఆయన తనలో అనుకుంటూ, లంకకు ఎగరడానికి సిద్ధపడుతున్న హనుమంతుల్లా అయి పోయాడు'

ఈ ఉత్సాహంతో తాను ఏం చెయ్యాలిప్పుడు ? ఆడాళ్లిద్దరూ వంటింటో చేరి పోయారు తానుకూడా వాళ్లతో చేరి, "ఇదుగో, మీరేవీ భయపడ నవసరం లేదు మన కెవ్వరికీ నున్నూ నవగ్రహకూట భయం గానీ, జలప్రళయ భయం గానీ కించిత్తుకూడా నున్నూ ఉండదంటే ఉండదంతే !" అని ప్రోత్సాహం ఇద్దాఁవా యేవిటని కాస్సేపు ఆలోచించాడు. పోనీ మరోమారు మెట్లెక్కి పైకి వెళ్ళి, అల్లుడు వ్యవహర్త గనక, పట్నంలో తమ ఆఫీసు కథా కమామీషూ, అందులో తాను నిర్వహిస్తున్న గొప్ప బాధ్యతా, తనమీద యజమానికి గల సదభిప్రాయఁవూ వగైరా సవాలక్ష విషయాలు చెబుదాఁవా ఏవిటని కొంచెం సేపు ఆలోచించాడు. ఛస్, ఇదంతా

కాదు! ఓ అరఘంట పాటు అలా నాలుగు వీధులూ చుట్టేసి చక్కా వచ్చే సరికి వంటా గట్రా తయారయుంటుంది; వెంటనే స్నాన సంధ్యలు కానిచ్చు కోవడమూ నున్నూ, భోంచేసి విశ్రాంతి తీసుకుని కబుర్లాడు కోవడమూ నున్నూ అని నిర్ధారణ చేసుకుని, "ఇదుగో నర్రోయ్, నే నలా రెండు బజార్లూ తిరిగి ఇక్కడున్న ట్టొచ్చేస్తానూ! మళ్ళీ నా కోసం వెతుక్కో గల్రు!"అని కేక పెట్టి బయలు దేరాడు.

సీతప్ప అల్లుడితో మాట్లాడుతుండే సమయంలో ప్రెస్సులో అష్టగ్రహకూటం లాంటి దొకటి ఆరంభమయింది.

బైండింగు మేస్త్రీ సత్యందగ్గిరికొచ్చి, "ఇవాళపనివాళ్ళందరికీ ఆటవిడు పేటి?" అని అడిగాడు.

సత్యం పిచ్చి మొహం వేసి, "అంటే ?" అన్నాడు.

"నాకుమాత్ర వేటితెల్సు? ఎవరూ ఏం జెయ్యటంలేదు. ఎందుకు చెయ్యరో కనుక్కోండి మరి" అన్నాడు బైండింగు మేస్త్రీ

ఎవరో తోసినట్టు సత్యం తన గదిలో నుంచి కంపోజింగు గదిలోకి వెళ్ళాడు. కంపోజిటర్లు కేసుల నానుకొని నిలబడి ఏవో మాట్లాడుకుంటున్నారు.

"మీరంతా పనిచెయ్యరేం? మేట రంద లేదా?"

"మేటరుకోసం కాదు, పంతులూ! జీతాలకోసం నుంచున్నాం'' అన్నా డొక బిరుసు క్రాపువాడు.

''జీతా లివాళిస్తారని ఎవరన్నారూ?"

"యివాళైనా యివ్వకపోతారా అని మేవే అనుకున్నాం."

"యివాళ జీతాల్లేవు.''

"అయితే పనీలేదు!"

"ఇదేవిటి? సమ్మా?" అని సత్యం అడిగాడు.

"పేరేం పెడితే యేం, పంతులూ? మాచేత రెండేసి నెల్లపని అరువు పుచ్చు కుంటుంటే దాని పేరేటని మే వడిగా(వా? అదేటో మాకు తెలుసు. ఇదేటో మీకూ తెలుసు! మా డబ్బులు మాకు పారె య్యండి. అందాకా స్టిక్కులు పట్టం."

ఇది అవాంతర పరిస్థితి. ఇలా ఈ ప్రెస్సు పెట్టాక ఎన్నడూ జరగలేదు. ఈ ప్రెస్సులో పనిచేసే వర్కర్లకి యూనియనుకూడా ఇంకాలేదు. ఒకరూ ఇద్దరూ పనికి మొరాయిస్తే బయటికి నడవమనవచ్చు నన్నది సత్యానికి అను భవంద్వారా తెలుసు. కాని అందరూ కూడబలుక్కుని పనిమానేస్తే ఏం చెయ్యాలో సత్యానికి తెలియదు. అతను స్వబుద్ధి ఉపయోగించే అలవాటు పూర్తిగా పోగొట్టుకున్నాడు. మొదట్లో అతను స్వబుద్ధి ఉపయోగించి చేసిన

ప్రతి నిర్ణయవూ బుద్ధితక్కువ నిర్ణయ వని నరుసు అనామీగా తేల్చేశాడు.

అందుచేత సత్యం ఉన్న పరిస్థితి గురించి నెరుసుకు చెప్పి కర్తవ్యం తెలుసుకుందావని పబ్లికేషన్ ఆఫీసుకు బయలుదేరాడు. మధ్య దారిలో సీతప్ప తగిలాడు.

''నువురా, సత్యం : యాదాలాపాన ఎవరో అనుకున్నానుస్మీ. అదిసరే గానీ, ఈ పూట నేనూ, అమ్మా సోవిదేవక్క యింట భోంచేస్తున్నాం మీ బావా, అమ్మాకూడా కాదుకూడదని బలవంత పెట్టేశారనుకో వాళ్లడిగిందికూడా నున్నా సబువేగాని దీనికింతదూరం బతిమాలాలా ఏవర్రా అంజె ప్పేసి. ఆలాగే వంట జెయ్యండావటాన్నాం. ఒక్క పొరబాటు దొర్లిపోయిందిరా. ఏవిటనడుగూ, నేనూ, అమ్మా, సోవెక్కా, మీ బావా, ఆ అమ్మాయీ, చిత్తుగాడూ యింతమం దివీనున్నా ఒకేబంతిని కూచుని భోజ నాలు చెయ్యడం అపూర్వవేనంటావా? అలాటప్పుడు నువుకూడా మాతో కలిసి భోంచేస్తే ఇంకడిగావూ? మరేవో నున్నా, మద్దినాళ ను వేవేళకి పనితెవి(లి భోజనానికొస్తావో తెలీదాయిరి. ఇన్నాళ్ళయి చూస్తూంటిగా, నిన్నొహవేళ కొస్తివి, ఇవాళ మరొహవేళ కొస్తివి. అంచేత నా సలహా ఏవిటంటేనున్నా, రాత్రికి అంధా కలిసికూచుందాం బ్రహ్మానందంగా ఉంటుంది. ఇంకా నూతిలో చేసెయ్యలేదుగవక వీల్లేదుగ్గాని మీ ఆవిడ కూడా ఉంటే దివ్యంగా ఉంటుంది. సందేహవేవిటి? అబ్బో!—''

సీతప్ప అలా ఎంతసేపు చెప్పుకు పోయేవాడో తెలీదు తాను మాట్టాడు తూన్నంతసేపూ "అబ్బిగాడు'' కడుపు నొప్పితో బాధపడుతున్న వాడిమొహం పెట్టి, 'ఈబ్రాహ్మడెప్పటికి తెవులుతాడా?' అని చూస్తూండడం సీతప్ప గమనించే లేదు. వాడు తనమాటలు వినదవేలేదని కూడా ఆ పిచ్చి బ్రాహ్మడికి తట్టలేదు సత్యం చిట్టచివరికి ఏదో అనబోయే ధోర ణిలో రెండడుగులు వేసినాకగాని సీతప్పకు జాగ్రదావస్థ కలగలేదు. అప్పుడని పించింది, ఏవిటి చెప్మా? అబ్బి మామూలు ధోరణిలో లేడు; ఏదో పెద్ద సమస్య విరుచుకు మీదపడ్డ వాళ్ళాఉంది వాడి మొహం, మనిషి చూడబోతేనా నీరసం గానూ, నిరుత్సాహంగానూ, బొత్తిగా యిదిగానూ, ఏవంత యిదిలేకుండానూ ఉన్నాడు...

''ఏఁవిరా, సత్తెం? అలా బెంబేలు బడిపోయున్నావేవిటి? అంతా కులాసావే గదా? మరేంయిది లేదుగదా? అన్నట్టద గడవే మరిచాను ఇలా ఎక్కణ్ణుంచి రావడం? ప్రయాణ మెందాకా? నీకు తొందరపనిగాని వుంటే నీతో నేనూ నాలు గడుగులేస్తాను. ఇంతలోవచ్చే నష్ట వేవిటీ?'' అన్నాడు సీతప్ప.

"ప్రెస్సులో లేనప్పుడు తెగతిన్నావుకదూ ! ఇప్పుడు నడువు పోలీస్ స్టేషన్‌క

"నర్సును చూడబోతున్నాను. ప్రెస్సులో పేచీవచ్చిపడింది," అని, ఇంకేవీ చెప్పకుండా సత్యం దారితీశాడు సీతప్ప కొడుకువెనకే పరుగు నడక నడుస్తూ, "పేచీయే వచ్చిందా ? ప్రెస్సులోనే ? ఏవిటిదారి ? యీ పేచీలున్నాయి చూడూ ? ఇవి రానేకూడదు ; వచ్చాయో చెండుకు తినేస్తాయి. ఒహంతటవదలవు. చిన్న పేచీని సరిచెయ్యాలనుకుంటే పెద్ద పేచీ అయి కూచుంటుంది చాలాకష్టం. అందులోనూ బాధ్యత గలవాడిదేభారం. భారం మోసేవాడికి తెలుస్తుంది. నువు భారం మోస్తున్నా వేవనుకున్నావేవి టోనూ : అంచేతను—జాగర్తసుమీ : బహు వొడుపుగా, వుపాయంగా పేచీ సరిచేసే సెయ్యి ... అన్నట్టు ఎవరితో వచ్చిందీ పేచీ ? చెవిని వేశావుగావు !" అన్నాడు

"పనివాళ్లు పనిమానేసి మీటింగు చేస్తున్నారు. పని చెయ్యరేవర్రా అంటే జీతాలివ్వందీ చెయ్యవంటున్నారు," అన్నాడు సత్యం.

సీతప్ప ఆగిపొయ్యాడు ఇది నడుస్తూ మాట్లాడవలసిన విషయంకాదు దీన్ని గురించి అనవలిసిందీ, వినవలిసిందీ బోలె

డుంది. కాని సత్యం ఆగక మరి నాలు గడుగులేసి ఒక గేటుగుండా ఒక ఇంటో ప్రవేశించాడు. ఒక్క పరుగుతీసి కొడుకు నందుకున్నాడు సీతప్ప. ఇద్దరూ నర్సు కూచున్న గదిలోకెళ్ళారు.

''ఏవిటి, సత్తెం? ఎందుకిలావచ్చావు? కొత్తపుస్తకం కంపోజారంభించారా ? పాతదింకా రెండుఫారాలుకాదూ స్రయికవాలీ? ఇవాళ సాయంకాలానికన్నా అది దిగిపోవాలి—" అన్నాడు నర్సు.

"ప్రెస్సువాళ్ళు పనిమానేసి కబుర్లాడుకుంటున్నారు. సమ్మెలాగుంది," అన్నాడు సత్యం.

"వాళ్ళ శ్రాద్ధవేంగాదూ ? పనిచెయ్యని వాళ్ళని బయటికి పొమ్మనక పోయావా?"

''ఎవరూ పం జెయ్యటంలేదు. బైండర్లకి పనికూడాలేదు — ఆ రెండు ఫారాలూ స్రయికయితేగాని.''

నర్సు కొంచెం ఆలోచించి, ''ఎందుకు పని చెయ్యరుటా ?'' అనడిగాడు.

''జీతం కావాలిట''

ఇక సీతప్ప ఉండబట్టలేక పోయాడు.

"ఈ కార్మికులెప్పుడూ యింతేనూ. వట్టిపేచీఖోర్లు. వాళ్ళకెంత సేపూ డబ్బూ, డబ్బూ, డబ్బూ! ఒకొక్కప్పుడు మన చేతిలో డబ్బు మెసలక కాస్తాలిస్సెవవు తుందనుకో, సమ్మె చేస్తావవటాని హడల గొట్టేస్తారు. మనపిలక వాళ్ళచేతికి చిక్కినట్టేనూ. అప్పుడు మనవేం జేస్తాం ? తల తాకట్టుపెట్టో, ఆడంగుల మెళ్ళో నగలు కుదవబెట్టో వాళ్ళడబ్బు వాళ్ళయదాన పారేస్తాం. అంతటితో ఆగుతారా ? ఇంక్రిమెంట్లు కావాలంటారు. బోనసులేవంటారు. ఆ కమ్యూనిస్టులు వీళ్ళకికొమ్ములు తెప్పించారు. రష్యాలో ఉండిన రాజభవనాలన్నీ కార్మికు లాక్రమించారని తెలిసినప్పణ్ణినుంచీనున్నూ మనదేశంలోకూడా ప్రతీపనివాడికీ ఏ రాజభవనులోచేరిపోదామా అన్నదూరాశేనూ!... నిజ వాలోచిస్తే సమ్మెవాళ్ళకే నష్టం. ఒకపూట కూలిడబ్బులుపోయినా పొయిలో పిల్లి లేవదే! అలాని వాళ్ళకేవన్నా లక్ష్యం ఉందా ? అంచేతను ఈ కార్మికులు సమ్మె అన్నప్పుడల్లానున్నూ తలచితగ్గొట్టెయ్యవలిసిందే. ఆ పని మనవల్లకాదూ ? పోలీసుల్నీ ఆ పళంగా కేకెట్టెయ్యొచ్చు. వీళ్ళ పని వాళ్ళే చూస్తారు.''

సీతప్ప మాటలు గంభీరంగానే ఉన్నాయిగాని గొంతువణుకు తున్నది, మనిషీ వణుకుతున్నాడు. ఆయన కళ్ళు బెదురు గొడ్డులా ఉన్నాయి.

తండ్రి యిచ్చే దీర్ఘోపన్యాసాలు ఒకప్పుడు సత్యం చెవులకి అమృతప్రాయంగా ఉండేవి. అవి విని చాలా కాలం కావటం చేతనో, సీతప్పలో జ్ఞానం తగ్గటం చేతనో ఏవోగాని, వాడి చెవులకి తండ్రిమాట లిప్పుడు వట్టి పిప్పిలాగున్నాయి. ఈ ఊకదంపు కబుర్లు విని నర్సు చిరాకు పడతాడేవో ననికూడా

సత్యం భయపడ్డాడు. కాని నర్సు సీతప్ప మాటలను పరమానందంతో విన్నాడు

అంతా విని అతను, ''ఇన్నాళ్ళూ ప్రెస్సు మేనేజి చేస్తున్నా, మీకు తెలిసిన విషయాలింకా సత్యానికి తెలీవు," అన్నాడు. సీతప్ప మొహం ఆనందంతో జేవురించింది. కళ్ళలోకి ఆనందబాష్పాలు కూడా దిగాయి

నర్సు సత్యం కేసి తిరిగి చాలా సౌమ్యంగా, ''ఇవాళ పూర్తయే పుస్తకం విడుదల అయేదాకా డబ్బులు రావని చెప్పు. పేపర్లోనూ, పుస్తకాలలోనూ లక్షరూపాయలు లాకప్పయి ఉన్నది. చెబితే అర్ధంగాని పాపాయిలా? నువు చెప్పవలిసిన తీరుగా చెబితే వాళ్లు విన కేం జేస్తారూ?" అన్నాడు.

5

సీతప్పకి నిప్పుల మీద ఉన్నట్టున్నది. ప్రెస్సులో ఆనాటినుంచీ పని జరగడం లేదు. అంటే సమ్మె జరుగుతోందని వేరే చెప్పాలా? సమ్మెలు మహా చెడ్డవి. వాటిని గురించి సీతప్పకు, అబ్బో!, బోలెడంత తెలుసు కార్మికులు రెచ్చిపోయాకనే ఈ సమ్మెలొచ్చాయి అదివరకిలా ఉండేదా? "ఒరే, నువ్వీ పని చేసీ," అనటానంటే పనివాళ్లు చేసుకు చక్కా పోయీవారు. ఇప్పుడు వాళ్ళ క్కొమ్ము లొచ్చేశాయి ఒక్క సంగతి చూడ్రాదూ? పనిలేని వెధవలు సమ్మె చేయగల్దురా? నోట్లోకి నాలుగు మెతుకులు వెళ్ళే వెధవలకే గోరోజనం అంచేత నేవిటంటే నున్నూ యీ కార్మికుల్ని సహం చచ్చిన పాముల్లాగే ఉంచితేనే చెప్పిన మాట వింటారు. యజమాని అనగా ఎవడు? నలుగురికింత గంజి పోసేవాడు గద! సమ్మె అని సాకుపెట్టి యజమాన్ని కార్మికు లనే మాటలు అవీ ఇవీగావు. ఛీ! ఛీ!

ఇలాటివి ఎన్నో విషయాలు అందరికీ రోజుల తరబడి చెప్పాలనుంది సీతప్పకి. కాని ఎవరూ విన్రు. అల్లుడు మాట మధ్యనే బజారు పనుందనటాని లేచి వెళ్ళిపోయాడు. రావమ్మ అంతా విని, "అచ్చాఫీసులో పని నిల్చిపోడం నుంచి అబ్బిగాడి బావమరిదికి చెప్పరాని నష్టం వస్తోందిట గాదూ?'' అని అడిగింది

పనివాళ్లు బైరాయింపు సమ్మె చెయ్యాలని ప్రయత్నించారు. కాని పోలీసులు వచ్చి వాళ్లని బయటికి సాగనంపారు. నర్సు ప్రెస్సును ఇతర పని వాళ్ళతో నడపటానికి ప్రయత్నించాడు దొమ్మి జరిగింది. కొందరికి చిన్న గాయాలు తగిలాయి పోలీసులు ఇద్దరు ముగ్గురు సమ్మెదార్లను పట్టుకుపోయారు.

సమ్మె సాగిన మూడోనాడు సాయంకాలం సీతప్ప నడినెత్తిన పిడుగు సూటిగా పడింది ఇంతపని జరుగుతుందని ఆయన కల్లోకూడా అనుకో లేదు. ఈ మూడు రోజులూ అయిపూ అంతూలేని సత్యం—

వాడి బుర్రలెక్కడ పగలగొట్టేస్తారోనని సీతప్ప గుండె పీచుపీచుమంటూనే వుంది. పొద్దూకు మొట్ల బావగారి దగ్గిరికి వెళ్ళి చాలా సేపేదో మాట్లాడాడు సమ్మె విషయవే అయివుంటుందని సీతప్ప అనుకున్నప్పటికీ ఇంత దారుణం శంకించే లేదు

కొంచెంసేపయాక చిత్తుగాడొచ్చి, "తాతయ్యా, నిన్నోసారి నాన్నగారు పైకి రమ్మంటున్నారు!" అని చెప్పే సరికి, లేతగరికె కేసి పరిగెత్తే లేడిపిల్లలా, సీతప్ప చెంగు చెంగున గెంతుకుంటూ, ముఖంలో చిరునవ్వులు చిందుతూ పైకి వెళ్లాడు.

కొంతసేపయాక ఆయన దిగి వచ్చే సరికి పాదాలు బరువుగా పడుతున్నాయి మొహం పెంకులా ఉంది కళ్ళు బెదురుగా ఉన్నాయి నెత్తిన బరువుమోసే వాడల్లే ఊపిరందక కొట్టుకుంటున్నాడు

ఆయన్ను చూస్తూనే రావమ్మగారు, "ఏం జరిగిందేవిటండీ?" అని ఆదుర్దాగా అడిగింది ఇంచుమించు అదే క్షణంలో సోవిదేవి, "ఏవన్నారు, నాన్నా?" అనడిగింది

సీతప్పనోట మాటరాలేదు మూడుసార్లు మాట్లాడబోతే మూడుసార్లూ పెదవులు వొణికాయి చివరకాయన, "ఈ వెధవ – ప్పెప్పెప్పె – పనివాళ్ళతో జిజ్జిజ్జి–చేరిపోయాట్ట!" అన్నాడు ఆయన నుదిటిమీదినుంచి చెవటచుక్కలు కళ్ళలోకి కారుతున్నాయి.

"అబ్బిగాడే?" అన్నది రావమ్మ చాలా పలచని ఆశ్చర్యంతో.

"ఎందుకు చేరాట్టా?" అన్నది సోవిదేవి

సీతప్ప చలిజ్వరం వచ్చినట్టు ఇప్పుడు నిలువునా వణుకుతున్నాడు. సమాధానం చెప్పేస్థితిలో లేడు

ఈ అవకాశం చూసుకుని చిత్తుగాడు వెనకనించి, "ఆ రావస్వావి లేడూ, అతను మావయ్యని పిచ్చికుక్క అని తిట్టాట్ట" అని కేకెట్టాడు

"ఆ రావస్వావెవడు?" అన్నది రావమ్మ.

"ప్రెస్సులో పంజేస్తాడు" అన్నాడు చిత్తుగాడు చెవిటి వాళ్ళకోసం మాట్లాడుతున్నట్టు.

"తవని పిచ్చికుక్క అని తిట్టినందుకు వీడు వాళ్ళతో చేరిపోయాడా? అవురా!" అన్నది రావమ్మ, ఆట్టే వికారం ఏవీ లేకుండానే.

జరిగిందికూడా అదే మొదటిరోజు సత్యం నర్సుతో మాట్లాడి ప్రెస్సుకు తిరిగివచ్చి, పని చెయ్యదలచని వాళ్ళందరినీ బయటికి వెళ్ళిపొమ్మనీ, లేకపోతే పోలీసుల్ని పిలుస్తాననీ అన్నాడు. కొందరు నవ్వారు. కొందరు పోలీసుల్ని పిలవమన్నారు వెంకటాద్రి అనే వాడుమాత్రం ఉగ్రుడైపోయి సత్యం

మీదికి పులిలా వచ్చిపడ్డాడు రామస్వామి, "ఒరే, ఊరుకో!" అనేసరికి వెంకట్రాద్రి పిల్లిలా అయిపోయి సత్యాన్ని వదిలేశాడు.

రామస్వామిని ఆ ప్రెస్సులో వాళ్ళంతా దేవుడల్లే చూస్తారు. వాళ్ళందరినీ అతను ఎలా సమ్మోహింపజేశాడో సత్యానికైతే తెలీదుగాని, సత్యానిక్కూడా అతనంటే చాలా గౌరవం. ఎందుచేతనంటే అతను ఫస్ట్‌క్లాస్ పనివాడు సంస్కృతిగల వాళ్ళ మధ్య అసాధారణ శక్తిగల కవులకూ, గాయకులకూ, కళాకారులకూ ఎలాటి గౌరవం ఉంటుందో, శ్రామిక రంగంలో ప్రజ్ఞావంతుడికి అలాటి గౌరవం ఉంటుంది. ఇంతకాలంగా ప్రెస్సులోపడి కొట్టుకుంటూండడంచేత సత్యానికి రామస్వామివంటివాణ్ణి గౌరవంగా చూసేశక్తి లభించింది. అదీగాక రామస్వామి చిల్లర స్పర్థలను ఒక్కమాటతో పరిష్కరించ గలిగేవాడు. అతను జాస్తీగా మాట్లాడే వాడుకాడు. మాట్లాడిన మాటకు బరువుండేది ... అన్నివిధాలా సీతప్పకు విరుద్ధం.

సత్యాన్ని వెంకట్రాది చంపకుండా వదిలేసినాక రామస్వామి, "అతని మీదెందుకు చెయ్యిచేసుకుంటావు? అతను యజమాని కుక్క — అందులోనూ పిచ్చి కుక్క! ఇతనూ కార్మికుడే — కాని మన కంటెకూడా హీనస్థితిలో ఉన్నాడు మనం అతన్నిచూసి జాలిపడాలి," అన్నాడు.

తాను ఎంతో గౌరవంగాచూసే రామస్వామి తనని ఫెడీమని ఇంతమాట అనేసరికి సత్యం కళ్ళలో నీళ్ళు తిరిగాయి. అతనన్నమాటలు గింగురుమని చెవుల్లో మోగుతున్నాయి. ఆ మాటల్లో ద్వేషం ఏమీలేదు ఆలోచించగా, ఆలోచించగా అతనన్నది నిజమేనన్న భావం సత్యం తల్లో మొలకెత్తింది త్వరలోనే అదివేళ్ళు తన్నింది రెండురాత్రులూ రెండుపగళ్ళూ సత్యం తనస్థితిని సింహావలోకనం చేసుకున్నాడు నర్సు వ్యాపార పద్ధతులను విమర్శించుకున్నాడు తాను నర్సుపక్షం కావటం అసంభవ మనిపించింది అతను తిన్నగా భద్రాచలం దగ్గిరికివచ్చి తనలో కొత్తగా కలిగిన భావాలను ఆయనతో చెప్పుకున్నాడు భద్రాచలం వాటిని సమర్థించటమేగాక గట్టిగా బలపరిచాడు. సత్యం తన జన్మలో ఎన్నడూ ఎరగని ఒక ఆనందం మొట్టమొదటసారిగా పొందాడు. వాడుకూడా ఒక మనిషి అయాడింత కాలానికి!

తరవాత సీతప్పను పిలిచారు. సీతప్ప అంతా విని బేజారై పోయాడు. యింత కాలమూ ఋషిలాగే ఉంటూ ఆదర్శప్రాయంగా జీవితం వెళ్ళ మారుస్తున్న కొడుకు నరకంలో అడుగెట్టేశాడు— మరేమిటి?

"వారే, నువ్వు కంగారు పడకు. యిప్పటికైనా మించిపోయిందేమీలేదు. మీ బావమరిత్తో పోట్లాటగానీ వేసుకో

లేదుగదా ? మరిహనేం ? నే జెప్పేది కాస్తవింటివట్టాయినా, అభిప్రాయాలన్నీ మార్చేసుగుంటావు. నీ అజ్ఞానం అలా విడిపోయూరుకుంటుందేవి టనుకున్నా వేవిటోను !'' అని ఆయన ఆరంభించాడో లేదో భద్రాచలం, ''మీరిక కిందికి వెళ్ళిపొండి ! ఈ సంగతి తరవాత మాట్లాడుకుందాం,'' అన్నాడు.

ఇది జరిగిన మర్నాడే సత్యం, "ఇదుగోనమ్మా," అని తల్లి చేతికిచ్చాడు.

"ఏవిట్రాయివీ ?'' అన్న దావిడ.

''నీకూ, నాన్నకూ టిక్కెట్లు. మీరివాళ పట్నం వెళ్ళిపోతున్నారు,'' అన్నాడు సత్యం...

రైల్లో సీతప్ప ఏడిచేశాడు.

"చాలా చెడ్డరోజులు. ఆ శ్రీరామచంద్రమూర్తి వారి దయకు తప్పినవాణ్ణయిపోయాను. రామకోటి తగలడిపోయింది. ఒక్కగా నొక్క కొడుకు కార్మికుల్లో కలిసి పోయాడు ప్రాణ గండానా, ధన గండానా మనవరాలు పుట్టింది. ఇహ జల ప్రళయంలో మునిగి సర్వనాశనవై పోవడవే తరవాయి. ఆ నవగ్రహకూటం వెళ్ళిపోకముందే మన గర్భవాసాన పుట్టినవాడు మనకి జల ప్రళయానికి టిక్కెట్టు కొని యిచ్చాడు-"

ఇంక మాట పెగలక సీతప్ప బావురుమన్నాడు.